

Nr 5.

Av herr **Hellström**, om anslag till bestridande av kostnader för vissa av lantmätare företagna tjänsteresor m. m.

Alltsedan år 1910 har riksdagen under nionde huvudtiteln på extra stat årligen anvisat ett förslagsanslag av 30,000: — kronor till bestridande av kostnaderna för vissa av lantmätare företagna tjänsteresor. Detta anslag blev under de första åren endast i obetydlig grad taget i anspråk; och även sedan grunderna för anslaget utgående år 1914 blivit ändrade, har anslaget endast till en mindre del blivit för det avsedda ändamålet disponerat. I innevarande års statsverksproposition (nionde huvudtiteln sid. 278—279) meddelas, att lantmäteristyrelsen i samband med sitt förslag angående omreglering av vissa lantmäteristaten berörande förhållanden ifrågasatt, att detta extra anslag skulle kunna indragas. På grund därav att den ifrågasatta omregleringen av lantmäteriväsendet emellertid icke hunnit föreläggas årets riksdag, hemställer statsrådet, att anslaget dock må fortfarande få utgå, men att anslagsbeloppet, med hänsyn därtill att endast en mindre del av detsamma tagits i anspråk, måtte nedsättas ifrån 30,000: — till 20,000: — kronor.

Att detta anslag till så obetydlig del tagits i anspråk för det avsedda ändamålet är emellertid icke beroende därpå att de mindre fastighetsägare, för vilka det är avsett att utgöra en hjälp, icke skulle vara i behov av detta stöd, utan är närmast beroende av det i många avseenden olämpliga sätt, på vilket denna hjälp lämnas.

För landets inre kolonisation skulle detta anslag kunna bliva av stor betydelse, om det finge användas för att underlätta särskilt ägostyckningar av för styckning lämpliga bondhemman. I synnerhet i Norrland finnes ett mycket stort antal bondgårdar med stora arealer god odlingsmark, som skulle kunna genom ägostyckning och efterföljande eller föregående nyodling giva upphov till flera nya hemmansdelar, som var och en för sig skulle få i det närmaste lika goda förutsättningar som stamhemmanet att föda en familj. Förutsättningen härför är endast att en lämplig ägostyck-

ningsplan blir i tid uppgjord, varigenom sönernas intresse väckes för att på fädernegårdens ägoområde få till stånd ett eget hem, som de nu i endast allt för många fall söka sig i Amerika.

Jag har vid 3:e småbrukarekonferensen i Stockholm den 14—17 nov. 1913 närmare utvecklat denna tanke; och då frågan är av mycket stor betydelse för särskilt Norrlands fortsatta kolonisation på bondejord, tillåter jag mig att här göra följande utdrag ur ett av mig vid den nämnda konferensen gjort diskussionsinlägg.

»Då det gäller frågan om Norrlands kolonisation, får man icke ställa sina fordringar alltför högt. Det är omöjligt att det norrländska jordbruket skall kunna mottaga någon större del av befolkningsöverskottet från hela Sverige, ja, icke ens Norrlands eget befolkningsöverskott. Enligt min åsikt har man att i främsta rummet inrikta sitt arbete på att söka tillvarataga det norrländska jordbrukets utvecklingsmöjligheter så, att det kan mottaga och föda den norrländska jordbrukets befolkningens eget befolkningsöverskott och således hindra detta att gå över till industrien, städerna och Amerika.

Bered bondens söner möjligheter att få egna jordbruk — det är viktigare än att på mer eller mindre konstlade vägar söka göra industriarbetare till jordbrukare!

På detta område förefinnas många svårigheter. Hemmansägarna hava i många delar av Norrland stora familjer, hemmanen äga goda utvecklingsmöjligheter, som, därest de på lämpligt sätt kunde tillgodogöras, skulle kunna bereda utkomst åt flere nya familjer. Men gammal tradition är, att en av sönerna skall övertaga hemmanet och lösa ut de andra, som för att få sin utkomst i de flesta fall nödgas övergå till industriarbete eller emigrera. För den som blir kvar på hemmanet ställer det sig ej heller så fett. Lösepenningen till syskonen sätter hemmanet i skuld, oftast stor i förhållande till dess värde. I många fall kan arvskiftet ej ordnas på annat sätt, än att hemmanet säljes till någon utomstående.

Mitt förslag till lösning av denna inre kolonisationsfråga går helt enkelt ut därpå, att man för ett utvecklingskraftigt hemman ej bör dröja med arvskiftet till hemmansägarens död, utan redan tidigt verkställa ett provisoriskt arvskifte. Hemmanet borde genom ägostyckning uppdelas i ett ämpligt antal ägolotter, och sönerna skulle genast få veta, vilken lott som skulle tillfalla var och en av dem vid det slutliga arvskiftet. De stora fördelarna med en sådan anordning vore, att sönerna förmåddes stanna kvar hemma och nedlägga sitt arbete på jorden och så småningom börja att bryta, odla och bebygga den torva, som en gång skulle bli deras hem.

De erhålla därvid det kraftiga stödet av ett redan existerande jordbruk, de behöva ej onödigtvis forcera arbetet med jordens uppodlande och det egna hemmets uppförande, och detta kan därigenom bli långt billigare, än om allt skulle byggas och iordningställas på en gång. Och då en eller flera lotter till sist äro färdiga att mottaga de nya familjerna, så kunna de egnahemslån, som då torde kunna erhållas, bliva även den ursprungliga fastigheten till gagn, då det gäller att »lösa ut» syskon, som ej kunna få någon del av hemgården. Genom en dylik anordning skulle man få en kraftig sporre till de stora bondehemmanens uppodlande, och hemmansägaresöner och hemmansägaredöttrar, som nu ofta helt enkelt äro *tvungna* att lämna hemmet, skulle erhålla en kraftig impuls att nedlägga sitt arbete på hemgården, de skulle på hemmets grund få ett mål att arbeta för, de skulle få erfara skapandets glädje och den särskilda skaparglädje, som bebyggandet av det egna hemmet alltid medför.

Den viktigaste förutsättningen för denna tankes realiserande föreligger redan i det jorddelningsinstitut, som vi ha i ägostyckningen. Vid hemmansklyvningen, liksom vid avsöndringsförfarandet, måste en försäljning föregå delningsförrättningen, men ägostyckning kan göras utan sammanhang med försäljning. Bonden kan bibehålla hela sitt hemman *efter* ägostyckningen likaväl som *före*.

Och ytterligare ett par förutsättningar för denna tankes realiserande skulle med lätthet kunna skapas.

Sedan år 1910 har riksdagen årligen anvisat ett förslagsanslag på 30,000: — kronor till bestridande av kostnader för vissa av distriktslantmäterna företagna tjänsteresor. Detta anslag har haft till uppgift att för de mindre jordägarna minska kostnaderna för lantmåteriförrättningar. På grund av vissa förhållanden har ändamålet med detta anslag helt och hållet förfelats. År 1910 användes endast 1,250: — kronor, år 1911 1,852: — kronor, år 1912 1,125: — kronor, således av anvisade 30,000: — kronor endast omkring 1,400: — pr år. Ställdes dessa 30,000: — kronor pr år, som nu ligga oanvända, till hushållningssällskapens förfogande för understöd av ägostyckningar å bondejord i kolonisationssyfte, skulle därigenom mycket stora värden stå att vinna och på samma gång nödig kontroll erhållas över, att ägostyckningen gjordes på lämpligt och betryggande sätt.

Ett annat stöd för denna kolonisationsplan genomförande vore en utvidgning av möjligheterna att erhålla lån ur den norrländska nyodlingsfonden. Ur denna kunna nu mindre jordbrukare i Norrland och Dalarna erhålla lån mot 3 % ränta till högst 500: — kronor och högst halva odlings-

kostnaden. Om de för denna fond gällande bestämmelserna nu ändrades därhän, att ägare av ägostyckat hemman, för vilket styckningsplanen blivit genom hushållningssällskapet granskad och godkänd, kunde få ett nyodlingslån å högst 500: — kronor för varje ägostyckning på hans hemman, så skulle detta i förening med det nyss ifrågasatta understödet för själva ägostyckningen enligt min åsikt vara ett av de allra kraftigaste medlen för befrämjandet av Norrlands inre kolonisation.»

Sedan detta yttrades, hava bestämmelserna för det ifrågavarande 30,000: — kronors-anslaget blivit ändrade, men ännu fyller detsamma på ett mycket ofullständigt sätt sin uppgift. Då det nu ifrågasättes, att detsamma skall upphöra att utgå såsom extra anslag och i stället ingå i den för lantmäteriväsendet i allmänhet gällande ordinarie anslagsposten, har jag ansett mig böra värdsamt påkalla riksdagens uppmärksamhet för det förhållandet, att anslaget hittills gjort ganska ringa nytta och sannolikt ej heller för framtiden kommer att bliva av någon större betydelse, om dess disponerande fortfarande skall ske efter samma grunder som hittills, och att något skäl således knappast förefinnes för att nu, såsom lantmäteristyrelsen bebådat, överföra anslaget ifrån extra till ordinarie stat; men att däremot starka skäl förefinnas för att få en undersökning till stånd, om man ej för framtiden skulle kunna få större nytta av detta anslag genom att till jordbrukets representation i de olika orterna, till hushållningssällskapen överflytta bestyret med anslagets förvaltande och fördelning, i enlighet med de grunder jag här ovan antytt eller efter andra grunder, som en blivande undersökning kunde finna lämpliga.

På grund härav får jag värdsamt hemställa,

att riksdagen ville besluta dels att det under ni-
onde huvudtiteln F) Lantmäteriväsendet, lantmätares
tjänsteresor på extra stat upptagna anslaget för år 1918
må bibehållas med förut upptaget belopp av 30,000: —
kronor och dels att hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl.
Maj:t ville låta utreda, på vilket sätt detta anslag för
framtiden skulle kunna bättre än hittills befrämja lan-
dets fortsatta inre kolonisation, och därefter för riks-
dagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde
giva anledning.

Stockholm den 20 januari 1917.

Paul Hellström.